KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Funded by
the European Union

Права ЛГБТІК у ЄС

Anna Mazurczak
mazurczak@kancelariakma.pl

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

ПЛАН

- вступ,
- дискримінація за ознакою сексуальної орієнтації, ґендерної ідентичності,
- юридичне визнання ґендеру в ЄС,
- визнання одностатевих шлюбів,
- висновки.

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Вступ

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Правова база

Хартія основоположних прав

Ст. 7 – повага до приватного і сімейного життя

Ст. 21 – недискримінація

Ст. 45 – свобода пересування

Договір про функціонування Європейського Союзу

Ст. 20 – громадянство Союзу

Ст. 21 (1) – свобода пересування

Європейська конвенція з прав людини

Ст. 8 – право на повагу до приватного і сімейного життя

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Вступ

- акцент на позитивних зобов'язаннях держав-членів – ми вже вийшли далеко за межі негативних зобов'язань держав щодо захисту ЛГБТІ-осіб від свавільного втручання органів публічної влади в їхнє приватне та сімейне життя,
- недавня судова практика Суду ЄС та її практичне значення,
- як судова практика Суду ЄС імплементується на національному рівні органами судової влади?

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Вступ

Ми обговоримо справи Суду ЄС щодо держав-членів, у яких:

❌ немає шлюбної рівності,

❌ немає визнання одностатевого батьківства,

❌ немає юридичного визнання ґендеру / процедура юридичного визнання ґендеру порушує ЄКПЛ.

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Вступ

Що робити, якщо національне законодавство – включно з рішеннями верховних та конституційних судів у сферах, які належать до компетенції держав-членів, – перешкоджає визнанню ґендерної ідентичності, шлюбу чи батьківства, якого вимагає право ЄС?

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Недискримінація

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Директиви ЄС

Підстави/ Сфери	Зайнятість	Освіта	Житло	Соціальний захист та охорона здоров'я	Товари та послуги	Інше
Ґендер	✓	✗	✓	✓	✗	✗
Сексуальна орієнтація	✓	✗	✗	✗	✗	✗

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Останні рішення Суду Європейського Союзу (Суд ЄС)

- J.K. проти TP S.A., 12 січня 2023 року, C-356/21

Право ЄС забороняє національні норми, які дозволяють особі відмовлятися від укладення договору із самозайнятою особою через її сексуальну орієнтацію.

- Mousse, 9 січня 2025 року, C-394/23

SNCF не може обробляти форми ввічливого звертання до клієнтів (пан/пані) з метою персоналізації комерційних повідомлень на основі їхнього ґендеру, якщо тільки це не є необхідним для виконання договору або для забезпечення законного інтересу.

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Позитивні зобов'язання

Юридичне визнання ґендеру

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Mirin, 4 жовтня 2024 року, C-4/23

ФАКТИ

- трансґендерний чоловік, зареєстрований при народженні в Румунії як жінка,
- він переїхав до Великої Британії – зміна імені та форми звертання на чоловічі (за процедурою *deed poll*); свідоцтво про визнання ґендеру, що підтверджує його чоловічу ґендерну ідентичність,
- він звернувся до органу реєстрації актів цивільного стану Румунії із заявою про видачу нового свідоцтва про народження, яке відображало б ці зміни,
- відмова – відповідно до румунського законодавства вимагалося остаточне судове рішення,
- він оскаржив цю відмову в румунському суді, який звернувся до Суду ЄС із запитом про ухвалення преюдиційного рішення.

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Mirin, 4 жовтня 2024 року, C-4/23

Рішення Суду ЄС

- статус особи (ім'я, ґендерна ідентичність) належить до компетенції держав-членів (ДЧ),
- утім, здійснюючи цю компетенцію, кожна ДЧ повинна дотримуватися права ЄС,
- відмова у визнанні імені та ґендерної ідентичності «здатна перешкоджати» здійсненню права вільно пересуватися та проживати на території ДЧ і спричиняє «серйозні незручності» на адміністративному, професійному та приватному рівнях,

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Mirin, 4 жовтня 2024 року, C-4/23

Рішення Суду ЄС

- ані румунський суд, ані уряд не пояснили причин, через які від трансґендерної особи вимагається розпочати нову процедуру визнання ґендеру в Румунії замість визнання зміни, законно набутої в іншій державі-члені.
- права зі ст. 7 Хартії = права зі ст. 8 ЄКПЛ (рішення ЄСПЛ від 19 січня 2021 року, X та Y проти Румунії, заяви № 2145/16 та 20607/16).

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Mirin, 4 жовтня 2024 року, C-4/23

Право ЄС вимагає від держави-члена визнати зміну імені та ґендерної ідентичності, законно набуту в іншій державі-члені, та внести ці зміни до свідоцтва про народження особи.

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Shipova, 12 березня 2026 року, C-43/24

ФАКТИ

- трансґендерна жінка, зареєстрована при народженні в Болгарії як чоловік,
- у неї діагностовано ґендерну дисфорію, вона розпочала гормональну терапію і наразі проживає в Італії,
- вона звернулася до районного суду із заявою про юридичне визнання її жіночого ґендеру, зміну імені, по батькові та прізвища на жіночі, а також про внесення цих змін до її свідоцтва про народження,
- незважаючи на медичні висновки та експертні докази, що підтверджують її ґендерну ідентичність, її вимогу було відхилено,

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Shipova, 12 березня 2026 року, C-43/24

ФАКТИ

- Верховний касаційний суд звернувся до Суду ЄС із запитом про преюдиційне рішення,
- раніше **Верховний касаційний суд** ухвалив тлумачне рішення, відповідно до якого болгарське законодавство не передбачає можливості юридичного визнання ґендеру,
- у 2021 році **Конституційний суд** постановив, що поняття «стать» у Конституції Болгарії стосується виключно біологічної статі, а моральні та релігійні принципи мають перевагу над інтересами трансґендерних осіб.

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Shipova, 12 березня 2026 року, C-43/24

Рішення Суду ЄС

- юридичне визнання ґендерної ідентичності належить до виключної компетенції ДЧ,
- утім, здійснюючи цю компетенцію, кожна ДЧ повинна дотримуватися права ЄС,
- відмова у визнанні імені та ґендерної ідентичності спричиняє «серйозні незручності» на адміністративному, професійному та приватному рівнях,

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Shipova, 12 березня 2026 року, C-43/24

Рішення Суду ЄС

- права зі ст. 7 Хартії = права зі ст. 8 ЄКПЛ

Рішення ЄСПЛ:

9 липня 2020 року, Y.T. проти Болгарії, заява № 41701/16

(переглянуто рішенням від 4 липня 2024 року)

27 вересня 2022 року, P.H. проти Болгарії, заява № 46509/20

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Shipova, 12 березня 2026 року, C-43/24

Рішення Суду ЄС

- національний суд зобов'язаний не брати до уваги рішення вищого національного суду, якщо вони не відповідають праву ЄС,
- національний суд відмовляється застосовувати національну норму, яка вимагає від нього виконувати рішення такого вищого суду
- це зобов'язання застосовується також тоді, коли суд загальної юрисдикції зв'язаний рішенням національного конституційного суду.

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Shipova, 12 березня 2026 року, C-43/24

Право ЄС не допускає законодавства ДЧ, яке унеможливлює юридичне визнання ґендеру громадянина, який скористався своїм правом вільно пересуватися та проживати в іншій державі-члені.

Право ЄС не допускає ситуації, коли національний суд зв'язаний тлумаченням національного законодавства, наданим конституційним судом, якщо воно перешкоджає юридичному визнанню ґендеру всупереч праву ЄС.

Див. також: Deldits, 13 березня 2025 року, C-247/23

- трансґендерна біженка з Ірану вимагала на підставі Загального регламенту захисту даних (GDPR) виправлення відомостей про своє ім'я та стать в угорському реєстрі шукачів притулку.

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Позитивні зобов'язання

Визнання одностатевих шлюбів

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Cupriak-Trojan та Trojan

25 листопада 2025 року

C-713/23

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Cupriak-Trojan та Trojan, 25 листопада 2025 року, C-713/23

Факти

- двоє чоловіків, громадяни Польщі (один із яких також має громадянство Німеччини), уклали шлюб у Німеччині у 2018 році,
- зміна прізвища одного з подружжя після укладення шлюбу була визнана в Польщі,
- заява про транскрипцію (внесення) їхнього німецького свідоцтва про шлюб до польського реєстру актів цивільного стану – відхилена, оскільки польське законодавство не передбачає одностатевих шлюбів,
- польські органи влади та суди: транскрипція суперечила б основним засадам польського правопорядку,
- Вищий адміністративний суд (Naczelny Sąd Administracyjny) звернувся до Суду ЄС із запитом про ухвалення преюдиційного рішення.

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Cupriak-Trojan та Trojan, 25 листопада 2025 року, C-713/23

Національна судова практика до 2025 року

- порушення права ЄС відсутнє – для того, щоб подорожувати територією ЄС, пред'являти потрібно не свідоцтво про шлюб, а документ, що посвідчує особу, який підтверджує, що особа є громадянином однієї з держав-членів ЄС – сімейний стан і прізвище не мають значення під час поїздок у межах ЄС (Воєводський адміністративний суд у Варшаві, 1 липня 2020 року, IV SA/Wa 2982/19)
- оскільки заявник може в'їхати до Польщі (перетнути кордон) – порушення свободи пересування немає (Вищий адміністративний суд, 17 травня 2023 року, II OSK 1461/20).

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Cupriak-Trojan та Trojan, 25 листопада 2025 року, C-713/23

Рішення Суду ЄС

- права, якими користуються громадяни ДЧ, охоплюють право вести нормальне сімейне життя разом із членами своєї сім'ї, включно зі своїм подружжям, як у приймальній ДЧ, так і в ДЧ, громадянами якої вони є, після повернення до цієї ДЧ,
- правила щодо шлюбу належать до компетенції держав-членів, і право ЄС не може обмежувати цю компетенцію. Таким чином, держави-члени вільні вирішувати, дозволяти чи ні шлюб для осіб однієї статі згідно зі своїм національним законодавством,
- утім, здійснюючи цю компетенцію, кожна ДЧ повинна дотримуватися права ЄС (...) шляхом визнання (...) цивільного стану осіб, який було встановлено в іншій ДЧ відповідно до законодавства цієї іншої держави-члена,

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Cupriak-Trojan та Trojan, 25 листопада 2025 року, C-713/23

Рішення Суду ЄС

- права зі ст. 7 Хартії = права зі ст. 8 ЄКПЛ

Рішення ЄСПЛ:

Пшибишевська та інші проти Польщі, 12 грудня 2023 року, заяви № 11454/17 та 9 інших

Формела та інші проти Польщі, 19 вересня 2024 року, заяви № 58828/12 та 4 інші

Андерсен проти Польщі, 24 квітня 2025 року, заява № 53662/20

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Cupriak-Trojan та Trojan, 25 листопада 2025 року, C-713/23

Рішення Суду ЄС

- вибір процедур для визнання шлюбів, укладених громадянами Союзу, належить до розсуду ДЧ під час здійснення їхньої компетенції,
- транскрипція свідоцтв про шлюб у реєстрі актів цивільного стану є лише однією з кількох можливих процедур,
- зобов'язання застосовувати цю процедуру без розрізнення як до шлюбів між особами однієї статі, так і до шлюбів між особами протилежної статі,
- транскрипція свідоцтва про шлюб є єдиним засобом, передбаченим польським законодавством, для ефективного визнання іноземного шлюбу польськими адміністративними органами.

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Cupriak-Trojan та Trojan, 25 листопада 2025 року, C-713/23

Рішення Вищого адміністративного суду, 20 березня 2026 року, II OSK 216/21

- відмова у визнанні шлюбу може перешкоджати їхньому праву повернутися до Польщі та продовжити там сімейне життя у тому самому цивільному стані,
- право на шлюб у Польщі, яке обмежене союзом чоловіка і жінки, є питанням, окремим від зобов'язання визнавати одностатевий шлюб, укладений під час здійснення права за статтею 21(1) ДФЄС,

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Cupriak-Trojan та Trojan, 25 листопада 2025 року, C-713/23

Рішення Вищого адміністративного суду, 20 березня 2026 року, II OSK 216/21

Стаття 18 Конституції, яка надає шлюбу як союзу жінки та чоловіка особливий захист, не може тлумачитися ізольовано від інших конституційних прав і свобод:

- стаття 30 – людська гідність як джерело прав і свобод людини,
- стаття 31(1) – захист свободи особи,
- стаття 32(1) – рівність перед законом,
- стаття 47 – право на повагу до приватного і сімейного життя та на самостійне вирішення питань особистого життя.

Див. також: Pancharevo, 14 грудня 2021 року, C-490/20

- визнання свідоцтва про народження, в якому матерями зазначено двох жінок

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Як було імплементовано рішення?

Новий зразок свідоцтва про шлюб

Замість зазначення жінки та чоловіка в новому свідоцтві про шлюб, починаючи з 23 серпня 2026 року, можуть бути зазначені дві жінки або двоє чоловіків

Rzeczpospolita Polska

USC/OZ/2

A A 0000000

Województwo
Urząd Stanu Cywilnego

Oznaczenie aktu:
Data sporządzenia: Miejsce sporządzenia:

Odpis zupełny aktu małżeństwa*

1. Dane osób, które zawarły małżeństwo

	Mężczyzna/Kobieta**	Mężczyzna/Kobieta**
Imię pierwsze		
Imię drugie		
Imiona kolejne		
Nazwisko		
Nazwisko rodowe		

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Як було імплементовано рішення?

Рішення Суду ЄС стосується не лише обов'язку транскрибувати свідоцтво про шлюб, але й обов'язку визнавати шлюб «з метою надання можливості таким громадянам здійснювати права, якими вони користуються відповідно до права ЄС».

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Як було імплементовано рішення?

Наприклад, визнання одностатевих шлюбів для цілей соціального

NFP Notes from Poland

NEWS INSIGHTS PO POLSKU TOPICS PODCASTS ABOUT

"An important step towards marriage equality"

Maja Heban, LGBT+ advocacy group Miłość Nie Wyklucza

Couples who obtain a Polish marriage certificate through transcription now have strong grounds to apply for the various rights to which married couples are entitled. How this will work in practice depends on ministers and the institutions under their authority, and ultimately on lower-ranking officials.

ZUS and the NFZ have already announced that they will recognise same-sex marriages in the context of social security and health insurance. Other issues remain unresolved, and there has been no communication from the government on this matter.

«Важливий крок до шлюбної рівності»

Мая Хебан, правозахисна ЛГБТ+ група «Любов не виключає»

Пари, які отримають польське свідоцтво про шлюб шляхом транскрипції, тепер мають вагомі підстави претендувати на широкий спектр прав, передбачених для подружніх пар. Те, як це працюватиме на практиці, залежатиме від міністрів та підпорядкованих їм установ, а зрештою — від посадовців нижчого рівня.

Управління соціального страхування (ZUS) та Національний фонд здоров’я (NFZ) уже заявили, що визнаватимуть одностатеві шлюби у сфері соціального та медичного страхування. Інші питання залишаються невирішеними, а офіційних повідомлень від уряду щодо цього наразі не надходило.

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Висновки

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Європейська Комісія проти Угорщини, 21 квітня 2026 року, C-769/22

Факти

- у 2021 році Угорщина ухвалила законодавство, подане як спрямоване на «захист дітей»,
- воно запровадило в декількох законодавчих актах обмеження щодо контенту, який зображує або «пропагує» гомосексуальність, трансґендерний перехід або ґендерну ідентичність, яка не відповідає статі, визначеній при народженні,
- обмеження застосовувалися, серед інших сфер, до ЗМІ, реклами, послуг інформаційного суспільства та сексуальної освіти.

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Європейська Комісія проти Угорщини, 21 квітня 2026 року, C-769/22

«Слід визнати, що закон про внесення змін порушує в очевидний і особливо серйозний спосіб права нецисґендерних осіб – включно з трансґендерними особами – або негетеросексуальних осіб, а також цінності поваги до людської гідності, рівності та поваги до прав людини, включно з правами осіб, які належать до меншин, про які йдеться у статті 2 ДЄС, у результаті чого він суперечить самій ідентичності Союзу як спільного правопорядку в суспільстві, у якому панує плюралізм».

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Висновки

- ключова проблема – припущення, що одностатеві пари, трансґендерні та інтерсекс-особи не повинні мати рівного ставлення,
- повага до прав ЛГБТІ-осіб є мірилом поваги до фундаментальних цінностей, на яких засновано ЄС,
- якщо право ЄС покладає зобов'язання на ДЧ, рішення національних верховних судів чи конституційних судів не можуть мати пріоритету над правом ЄС чи виправдовувати невиконання цих зобов'язань,

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Висновки

- національне законодавство не може використовуватися для ухилення від зобов'язань за правом ЄС, включно із зобов'язаннями щодо захисту прав ЛГБТІ-осіб,
- принцип недискримінації є основоположним принципом права ЄС. Він не може розглядатися як такий, що має меншу вагу, ніж інші правові норми чи інтереси, на які посилаються для обмеження прав ЛГБТІ-осіб.

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

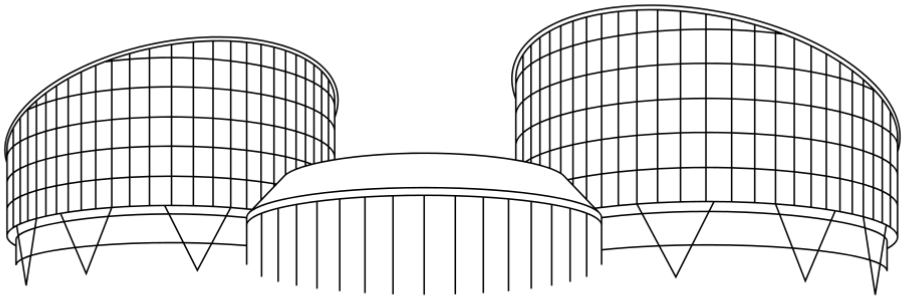

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Маймулахін і Марків проти України, 1 червня 2023 року, заява № 75135/14

(в) Висновок

80. Суд доходить висновку, що різниця в поводженні в цій справі, яка полягала у невиправданій відмові заявникам як одностатевій парі в будь-якій формі юридичного визнання та захисту порівняно з різностатевими парами, становить дискримінацію заявників за ознакою їхньої сексуальної орієнтації.

81. Таким чином, мало місце порушення статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 8.

KMA
KANCELARIA
ADWOKACKO-RADCOWSKA

Питання та відповіді

mazurczak@kancelariakma.pl